

The analysis of the problem of formation of artistic-performing attention of students-vocalists in the article allowed: to confirm the relevance of the chosen problem; to identify a number of features of this process during the vocal training of students.

Further research requires the development of such issues as: formation of ability to reflect in order to be aware of the future specialists of their own attention.

Key words: attention, artistic-performing attention, formation, students-vocalists, methodological aspect.

УДК 378.147-057.875:378-057.4

Тетяна Максименко

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

ORCID ID 0000-0002-8863-5603

DOI 10.24139/2312-5993/2017.05/281-291

РОЛЬ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ВИШУ

У статті охарактеризовано понятійний апарат дослідження ролі самостійної роботи у процесі професійної підготовки майбутніх викладачів вишу. Виокремлено зміст професійної підготовки майбутнього викладача вишу. Визначено види самостійної роботи у процесі професійної підготовки майбутніх викладачів вишу; обґрунтовано етапи самостійної роботи у процесі професійної підготовки майбутніх викладачів вишу. Здійснено спробу визначення сутності поняття самостійна робота майбутніх викладачів у процесі професійної підготовки на прикладі Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка.

Ключові слова: самостійна робота, професійна підготовка, майбутні викладачі, навчальний процес, ВНЗ.

Постановка проблеми. В умовах становлення Української державності, інтеграції нашої країни у світове співтовариство, активізації зовнішньоекономічних зв'язків значно зросла потреба підготовки кваліфікованих фахівців, спроможних якісно і творчо виконувати свої професійні обов'язки. Особливої актуальності набуває професійна підготовка майбутнього фахівця, зорієнтованого на розвиток самостійної активності. Процес реформування вищої освіти зорієнтовує систему навчання на самостійну роботу майбутніх викладачів. Тому актуальною є проблема організації самостійної роботи у процесі професійної підготовки майбутніх викладачів вишу.

Мета і завдання статті. Охарактеризувати понятійний апарат дослідження ролі самостійної роботи у процесі професійної підготовки майбутніх викладачів вишу, обґрунтувати етапи самостійної роботи у процесі професійної підготовки майбутніх викладачів вишу.

Аналіз актуальних досліджень. У розвитку теорії сучасної педагогічної освіти є низка значних досліджень, що розкривають закономірності професійної підготовки й формування особистості педагога. Щодо цього основного значення набувають праці Ф. Гоноболіна,

О. Дубасенюк, Н. Кузьміної, В. Сластьоніна, А. Щербакова та ін. У психолого-педагогічній літературі проблема формування професійної підготовки майбутнього педагога висвітлюється широко й багатоаспектно. У загальнотеоретичному аспекті вона розроблена у працях К. Дурай-Новакової, Л. Кандибовича, Н. Кузьміної, Ю. Кулюткіна, В. Пономаренко, В. Сластьоніна та ін. Незважаючи на деякі розбіжності в теоретичних підходах до інтерпретації феномена «підготовка» та її структури, вона розглядається в усіх дослідженнях як первинна й обов'язкова умова успішного виконання будь-якої діяльності.

У межах процесів інновації і гуманізації освіти розроблено особистісно-аксіологічний підхід до професійної діяльності (О. Анісімов, Є. Богданов, А. Деркач, О. Дубасенюк, М. Левина та ін.), технологізація процесу навчання в навчальному закладі (Л. Виготський, В. Кан-Калик, О. Козлова, Н. Кузьміна, А. Міщенко та ін.), інноваційні підходи в системі вищої освіти (П. Гальперін, В. Давидов, П. Підкасистий, Є. Полат, Н. Талізін та ін.).

Методи дослідження. Для обґрунтування ролі самостійної роботи у процесі професійної підготовки майбутніх викладачів використано такі теоретичні методи – аналіз і узагальнення філософської, психолого-педагогічної, науково-методичної та навчальної літератури з проблеми дослідження, що дало змогу систематизувати дані та з'ясувати ступінь її наукової розробки, напрями розвитку педагогічних ідей у цій галузі, вивчити вітчизняний досвід в обґрунтуванні організації самостійної роботи у процесі професійної підготовки майбутніх викладачів вишу.

Виклад основного матеріалу. Проаналізуємо поняттєвий апарат досліджуваної педагогічної проблеми ролі самостійної роботи у процесі професійної підготовки майбутніх викладачів вишу. У цьому контексті заслуговує на увагу визначення поняття «професійна» підготовка, яке в соціально-педагогічному словнику охарактеризовано як система професійного навчання, основною метою якого є засвоєння вмінь та навичок, необхідних для виконання робіт [10, 180].

Незаперечною є думка Н. Волкової, яка зосереджує увагу на тому, що професійна підготовка – це оволодіння системою професійних знань: 1) загальнокультурні знання (знання про людину; спеціальні знання з культурології, соціології, етики, естетики, економіки, права); 2) психологічні знання (знання загальних характеристик особистості; особливостей перебігу психологічних процесів (мислення, пам'ять, уява тощо); методи психологічного дослідження закономірностей навчання й виховання; особливості засвоєння навчального матеріалу відповідно до індивідуальних та вікових характеристик; уміння застосовувати набуті знання в педагогічній діяльності); 3) педагогічні знання (знання основних теорій формування і розвитку особистості, принципів педагогіки і

психології, конструювання навчально-виховного процесу; розвиток педагогічної і психологічної наук, професійна підготовка, позитивні та негативні сторони своєї професійної діяльності тощо); 4) знання з методики викладання предметів, методики виховної роботи, дидактики, знання педагогічної техніки [2, 477–478].

Науковий рівень вивчення питань, пов'язаних із формуванням професійної підготовки, містить низку аспектів: педагогічний, дидактичний, історичний, економічний, конкретно-соціологічний, соціально-філософський та ін. Проаналізовані наукові джерела свідчать про певний ступінь розробленості кожного з вищевказаних аспектів.

Зауважимо, що підготовка до діяльності розглядається як: 1) активний стан особистості, що викликає діяльність; 2) наслідок діяльності; якість, що визначає установки на професійні ситуації та завдання; 3) передумова до цілеспрямованої діяльності, її регуляції, стійкості; форма діяльності суб'єкта. Варто зазначити, що підготовка – це форма людської діяльності, а отже, залучається до загальної системи діяльності [9, 65]. Нині виділено два підходи до визначення сутності підготовки до професійної діяльності. Відповідно до першого, підготовку визначено як психічну функцію, формування якої вважається необхідним для досягнення високих результатів педагогічної діяльності. Відповідно до другого підходу, підготовку обґрунтовують з точки зору особистісних передумов, що забезпечують ефективність педагогічної діяльності.

Унаслідок аналізу літератури встановлено, що більшість авторів схильні розглядати підготовку майбутніх викладачів вишу як процес формування професійних якостей, у тому числі й готовність до різних видів діяльності, як процес, що має свої особливості та закономірності.

Отже, терміни «підготовка» і «готовність» трактуються як взаємозалежні й взаємозумовлені. Не випадково під терміном «підготовка» розуміється динамічний процес, кінцевою метою якого є формування такої професійної якості, якою є «готовність» [6, 47].

На думку В. Сластьоніна, володіння професійними вміннями визначає готовність майбутнього педагога до вирішення педагогічних завдань на професійному рівні. Автор виділяє такі вміння: спостерігати та аналізувати педагогічний процес, спираючись на теоретичні знання; прогностичні; організаторські; комунікативні; зі сфери педагогічної техніки; прикладні [8, 37].

Таким чином, доцільним вбачається виокремлення змісту професійної підготовки майбутнього викладача вишу.

Теоретико-методологічна підготовка майбутнього викладача вишу передбачає оволодіння компонентами освіти: базовий компонент знань, умінь, навичок; навчально-професійні, пізнавальні вміння загального характеру; світоглядні знання та якості особистості. У процесі теоретико-методологічної підготовки майбутні викладачі оволодівають теоретичними

знаннями педагогічної професії – основами наук, що застосовуються в даній професії; поняттями й категоріями професійної направленості.

На думку В. Сластьоніна, психолого-педагогічна підготовка є ядром професійної підготовки майбутнього викладача будь-якої спеціальності та спрямована на розвиток його педагогічної самосвідомості, його творчої індивідуальності, яка проявляється у способах аналізу, проектування, моделювання, реалізації і рефлексії педагогічної діяльності [8, 59].

Психолого-педагогічна підготовка забезпечує майбутніх викладачів фундаментальними знаннями з педагогіки та психології, які передбачають оволодіння закономірностями психічного розвитку особистості, проектуванням і моделюванням навчально-виховного процесу, різними технологіями навчання, виховання і управління, основами педагогічної і психологічної культури.

Науково-дослідна підготовка забезпечує набуття майбутніми викладачами теоретично обґрунтованого уявлення про професійну компетенцію, про методику викладання дисципліни, її дослідницький апарат і зв'язок з іншими науками, про цілі, зміст, засоби й технології навчання. Саме науково-дослідна підготовка уможливує визначення тих прийомів, форм і засобів навчання, які приведуть до успішного вирішення педагогічних задач.

До основ варіативної, тобто змінної, частини професійної підготовки майбутніх викладачів вишу належить спеціальна підготовка, що реалізується з урахуванням особливостей наукового профілю. Найбільш ефективно спеціальна підготовка реалізується в комплексі з базовою та спеціалізованою предметною підготовкою, у ході якої відбувається оволодіння теоретичними і практичними знаннями, притаманними кожній вузькій професії, формування системи вмінь і навичок, розвиток здібностей і надбання професійного досвіду. Перелік навчальних дисциплін спеціальності (загальних) та навчальних дисциплін фахового спрямування (по напрямку спеціальності) визначається державним стандартом вищої освіти (освітньо-професійною програмою підготовки) і вивчається протягом усього терміну навчання з дотриманням структурно-логічної послідовності підготовки фахівців відповідних освітніх ступенів.

Ми погоджуємося з думкою Г. Троцько, який у своїх дослідженнях розглядає професійно-педагогічну підготовку як підсистему професійної підготовки майбутнього викладача вишу, що містить сукупність спеціальних знань, умінь та навичок, що дозволяють виконувати роботу в межах педагогічної галузі; цілісну динамічну освіту, яка складається із взаємопов'язаних компонентів: мети навчання, змісту освіти, мотивів навчання, діяльності викладача та діяльності студентів-майбутніх викладачів, технології і результату навчання [11].

Безперечно, теоретична підготовка включає курси введення в спеціальність, педагогіки, психології, методики виховної роботи, методики викладання спеціального предмету, спецкурси, спецсемінари.

Практична підготовка полягає у проходженні педагогічно-виробничої практики (відбувається в активній формі, під час якої практиканти мають проводити власні заняття, відвідувати заняття колег із детальним аналізом).

Дослідницька підготовка складається з участі в роботі дослідницьких лабораторій, науково-методичних семінарів, виконання рефератів і курсових робіт, доповідей та випускової кваліфікаційної роботи.

Варто зазначити, що на сьогоднішній день здійснюється зосередження процесу професійної підготовки майбутнього викладача вишу на самостійному отриманні знань й набутті вмінь і навичок. Звернемо увагу на те, що Закон України «Про вищу освіту» відносить самостійну навчальну роботу до однієї з основних форм організації навчального процесу [4].

Самостійна робота зумовлює перехід майбутніх викладачів від позицій об'єкта керування до позиції суб'єкта керування самостійною діяльністю, де «особистість – суб'єкт свого власного розвитку, яка постійно знаходиться в пошуці й побудові тих видів діяльнісного ставлення до світу, у якому можуть найповніше виявлятися і розвиватися потенції конкретного індивіда» [3, 5].

Ми погоджуємося з думкою більшості дослідників, які наголошують на тому, що самостійна робота є навчальною або пізнавальною діяльністю та виділено певні особливості цієї діяльності. Самостійна робота, наголошує В. Буряк, «це вища форма навчальної діяльності» [1, 49]. Науковець В. Козаков головний акцент робить на розвитку важливої риси особистості – самостійності: «самостійна робота студента – це специфічний вид діяльності учіння, головною метою якої є формування самостійності суб'єкта навчання» [5, 14]. Ми погоджуємося з вищевикладеним та висловлюємо власне бачення сутності поняття самостійна робота у процесі професійної підготовки майбутніх викладачів вишу. Таким чином, самостійна робота – це діяльність, що здійснюється на основі самоуправління студентом-майбутнім викладачем та системного опосередкованого управління з боку викладачів вишу.

Відповідно до «Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах», яке затверджене наказом № 161 Міністерства освіти і науки України, самостійну роботу названо однією з основних форм організації навчання у ВНЗ і основним засобом засвоєння студентом навчального матеріалу в час, вільний від обов'язкових занять.

Безумовно, варто зазначити, що самостійна робота майбутніх викладачів вишу вимагає пошуку ефективних форм і методів самостійної діяльності в навчальному процесі. Тому доцільно розглядати самостійну роботу як спеціально організовану навчально-пізнавальну діяльність

майбутніх викладачів з урахуванням їх індивідуальних особливостей, спрямовану на самостійне виконання навчальних завдань і формування самостійності, активності та творчих здібностей особистості. Так, при організації самостійної роботи майбутніх викладачів у процесі професійної підготовки у виші діяльність спрямовується на стимулювання й підтримання процесу самореалізації майбутнім викладачем себе як особистості.

Зазначимо, що самостійна робота майбутніх викладачів передбачає: володіння певним обсягом знань і вмінь самостійно здобувати їх; усвідомлення значення здобутих знань, норм і цінностей майбутньої професійної діяльності; стимулювання прагнення до виконання ускладнених завдань; вільний вибір рівня завдань модуля; вільний вибір темпу і кількості спроб при виконанні завдань, тем та можливість використання комп'ютера як засобу навчання; поступове залучення майбутніх викладачів до визначеного кола професійних інтересів.

Відомо, що засвоєння навчального матеріалу, формування вмінь і навичок, розвиток пізнавальних здібностей студентів відбувається в процесі самостійного виконання ними системи вправ, адекватних меті засвоєння, тобто в процесі самостійної роботи. Залежної від рівня їхньої підготовки, ступеня і профілю навчального закладу використовуються різні види самостійної роботи, змінюється і їх зміст. У ВНЗ одержали найбільш широке застосування такі види самостійної роботи студентів: закріплення й поглиблення вивчення навчального матеріалу за допомогою підручників, посібників та інших джерел; самостійне вивчення окремих тем і розділів дисципліни; виконання графічних, розрахункових та інших індивідуальних домашніх завдань; підготовка до семінарів, практичних занять, лабораторних робіт, колоквиумів, проміжного контролю знань, контрольних і самостійних робіт; виконання курсових робіт і проектів; участь у виконанні досліджень. Наведені види самостійної роботи і їх зміст передбачають не тільки вивчення, повторення та закріплення навчального матеріалу, тобто розв'язання вузько освітніх задач, а й творчу роботу студентів, спрямовану на розвиток здібностей до пошуку, досліджень, на формування таких якостей, як наполегливість у досягненні мети, працелюбність, необхідних у житті, у плідній трудовій діяльності.

Оволодіння вміннями й навичками самостійної роботи – необхідна передумова для якісного засвоєння навчальної програми й успішної професійної діяльності. У свою чергу, ми погоджуємося з думкою Н. Волкової та К. Устименко, що виконання студентами самостійної роботи потребує врахування певних умов, а саме [1]:

- вмотивованість навчального завдання (з якою метою, чому сприяє);
- чітка постановка пізнавальних завдань;
- алгоритм виконання роботи, знання майбутнім викладачем способів її виконання;

– чітке визначення викладачем обсягу роботи, форм звітності, термінів її подання, видів консультаційної допомоги, видів і форм контролю (контрольні роботи, тести, семінар тощо), критеріїв оцінювання.

Таким чином, варто виокремити види самостійної роботи: робота за інструкцією (закріплення дій відбувається за рахунок багаторазового їх повторення); серія самостійних завдань за темами курсу; завдання на самостійне виділення системи орієнтирів у кожному конкретному випадку (орієнтири наведені в узагальненому вигляді, мають повний склад і виділені об'єктом самостійно); завдання на формування професійних умінь, незалежних від конкретного змісту предмета. Як різновид самостійної роботи використовується метод домашнього опрацювання психолого-педагогічної літератури, самопізнання та самовдосконалення.

Аналізуючи досвід роботи щодо організації самостійної роботи майбутніх викладачів Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка, можна скласти поетапну схему наукової організації самостійної роботи майбутніх викладачів і поступовий перехід від репродуктивного до творчого змісту самостійної пізнавальної діяльності майбутніх викладачів. На початку визначається час і трудомісткість самостійної роботи майбутніх викладачів. Наступним етапом є нормування самостійної роботи майбутніх викладачів, а саме вивчення нормативного часу; розробка і впровадження заходів щодо зниження трудомісткості. Третім етапом є планування самостійної роботи майбутніх фахівців. На наступному етапі створюється методичне забезпечення самостійної роботи. Останнім етапом є контроль самостійної роботи. Самостійна робота майбутніх викладачів вишу регламентується «Положенням про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах України». Положенням про організацію навчального процесу передбачено, що навчальний час, відведений для самостійної роботи майбутніх викладачів, становить не менше 1/3 загального обсягу навчального процесу, відведеного майбутнім викладачам для вивчення конкретної дисципліни.

Вищевикладене обґрунтовує необхідність поділу самостійної роботи на три етапи: самостійно-репродуктивний; репродуктивно-критичний; критично-креативний [2].

На самостійно-репродуктивному етапі майбутні викладачі розпочинають самостійно працювати, здійснюється відтворення всього прочитаного, почутого чи побаченого, конспектування прочитаного, написання рефератів, виготовлення унаочнення. На поданому етапі в майбутніх викладачів: формується пізнавальна активність та позитивна мотивація до самостійного оволодіння знаннями, вміннями й навичками; формуються вміння працювати з літературними та нормативними джерелами; формуються інтелектуальні вміння (аналізувати, узагальнювати, порівнювати, виділяти головне тощо) у процесі роботи з

літературою; формуються творчі вміння при розв'язанні проблемних задач; формується критичне мислення, ораторські здібності, а також здатність ведення дискусії на основі підготовки та виступу з доповідями.

На репродуктивно-критичному етапі в майбутніх викладачів формуються не лише міцні навички вільного володіння набутими знаннями і способи оперування ними, а й здатність критично оцінювати відтворюване, дійти певних висновків, застосовувати знання на практиці.

Таким чином, на поданому етапі в майбутніх викладачів здійснюється: розвиток пізнавальної активності та позитивної мотивації до самостійного оволодіння знаннями, уміннями й навичками; розвиток пошукової активності в роботі з літературними та нормативними джерелами, періодичною пресою; розвиток інтелектуальних умінь (аналізувати, порівнювати, узагальнювати, виділяти головне) на основі обробленої літератури; розвиток творчих умінь через розв'язання виробничих ситуацій, творчих завдань; розвиток критичного мислення, ораторських здібностей, а також здатності ведення дискусії на основі підготовки та виступу з доповідями; формування вмінь визначити методологію та методи дослідження, скласти доповідь під час підготовки (написання) курсових, дипломних робіт, а також виступу на конференціях, семінарах.

Третій етап, що завершує формування самостійності майбутніх викладачів – критично-творчий, на якому майбутні викладачі творчо застосовують здобуті знання, уміння, навички, проявляють креативність у вирішенні запропонованих завдань. На даному етапі доцільно використовувати проблемні, проектні, особистісно-орієнтовні, когнітивно-евристичні, креативні, арт-технології, що вимагають від майбутніх викладачів вишу знання педагогіки, психології, методики викладання, обізнаності з інноваційними технологіями.

Констатуємо, що діяльність викладача в організації самостійної роботи студентів-майбутніх викладачів має бути зосередженою на: розробку системи нових завдань з предмета різних рівнів складності; індивідуалізацію навчальних завдань для виділення типологічних груп; зміну рівнів складності навчальних завдань для студентів різних типологічних груп для того, щоб ступінь самостійності у процесі їх виконання постійно зростає; створення позитивного емоційного фону навчального заняття; співвіднесеність оптимальних поєднань фронтальної, групової та індивідуальної форм роботи з урахуванням специфічних відмінностей кожної з типологічних груп; надання викладачем консультативної допомоги залежно від індивідуальних особливостей студентів і рівня складності індивідуального завдання; регулювання частоти та глибини контролю за продуктивністю виконання самостійної роботи.

Таким чином, зміна концептуальної освіти й розширення функції самостійної роботи майбутніх викладачів вишу не тільки веде до

збільшення її обсягу і важливості, а й викликає зміну у взаємовідносинах між викладачем і студентом-майбутнім викладачем як рівноправними суб'єктами навчальної діяльності, тобто коригує всі психолого-педагогічні (організаційні, методичні) засоби забезпечення самостійної роботи майбутніх викладачів вишу.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Узагальнюючи вищезазначене, під «професійною підготовкою майбутніх викладачів» ми розуміємо цілеспрямований, планомірний та організований процес педагогічних впливів як у процесі навчання, так і в позанавальний час, унаслідок чого в майбутніх викладачів формуються професійно значущі та особистісні якості, завдяки яким здійснюється оволодіння професією. Безперечно, організація самостійної роботи майбутніх викладачів вишу має бути зосереджена на використанні ефективних форм і методів, які сприятимуть їх подальшому професійному становленню. Визначено, що такими формами й методами організації самостійної роботи майбутніх викладачів вишу є проблемно-пошукові методи; метод проектного навчання; методи колективної розумової діяльності; метод застосування новітніх інформаційно-комунікаційних технологій у навчанні. Обґрунтовано доцільність використання самостійної роботи у процесі професійної підготовки майбутнього викладача вишу. Подальший напрям досліджень буде спрямований на виокремлення технологій застосування самостійної роботи у процесі професійної підготовки майбутніх викладачів вишу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Буряк В. К. Самостійна робота як вид навчальної діяльності школяра / В. К. Буряк // Рідна школа. – 2001. – № 9. – С. 49–51.
2. Волкова Н. П. Самостійна робота у процесі підготовки майбутнього вчителя до здійснення професійно-педагогічної комунікації / Н. П. Волкова, К. В. Устименко // Вісник дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. – Серія «педагогіка і психологія». Педагогічні науки. – 2016. – № 2 (12). – Режим доступу : <http://pedpsy.duan.edu.ua/images/stories/Files/2016/28.pdf4>.
3. Гурська О. Місце та роль самостійної роботи студентів у навчальному процесі / Ольга Гурська // Витоки педагогічної майстерності. – 2014. – Вип. 13. – Режим доступу : <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/2903/1/Gurska.pdf>
4. Закон України «Про вищу освіту» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 37-38, ст. 2004. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/1556-18>.
5. Козаков В. А. Самостоятельная работа студентов и ее информационно-методическое обеспечение : учеб. пособие / В. А. Козаков. – К. : Высшая шк., 1990. – 248 с.
6. Педагогический энциклопедический словарь. Большая Российская энциклопедия. – М. : Научное издательство, 2003. – 162 с.
7. Романова Г. М. Індивідуально-типологічні та дидактичні чинники результативності самостійної роботи студентів економічних університетів : автореф. дис. ...канд. пед. наук : 13.00.04 / Г. М. Романова. – К., 2003. – 21 с.

8. Слостенин В. А. Профессиональная готовность учителя к воспитательной работе : содержание, структура, функционирование : профессиональная подготовка учителя в системе высшего педагогического образования / под ред. В. А. Слостенина. – М. : МГПИ, 1982. – 182 с.

9. Соколова І. В. Професійна підготовка майбутнього вчителя-філолога за двома спеціальностями: монографія / Соколова І. В. ; за ред. С. О. Сисоєвої // МОН України. АПН України. Ін-т пед. освіти і освіти дорослих. – Маріуполь ; Д. : АРТ-ПРЕС, 2008. – 400 с.

10. Соціолого-педагогічний словник / за ред. В. В. Радула. – К. : ЕксОб, 2004. – 304 с.

11. Троцько Г. В. Теоретичні та методичні основи підготовки студентів до виховної діяльності у вищих педагогічних навчальних закладах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. пед. наук : спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки», 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Г. В. Троцько. – К. : Інститут ППРО, 1997. – 54 с.

REFERENCES

1. Buriak, V. K. (2001). Samostiina robota yak vyd navchalnoi diialnosti shkoliara [Independent work as a kind of students' educational activity]. *Ridna shkola*, 9, 49–51. (in Ukrainian).

2. Volkova, N. P. (2016). Samostiina robota u protsesi pidhotovky maibutnoho vchytelia do zdiisnennia profesiino-pedahohichnoi komunikatsii [Independent work in preparing future teachers to implement vocational teacher communication]. *Visnyk Dnipropetrovskoho universytetu imeni Alfreda Nobelia. Seriia "Pedahohika i psykholohiia". Pedahohichni nauky*, 2 (12). Retrieved from: <http://pedpsy.duan.edu.ua/images/stories/Files/2016/28.pdf4>. (in Ukrainian).

3. Hurska, O. (2014). Mistse ta rol samostiinoi roboty studentiv u navchalnomu protsesi [Place and role of students' independent work in the learning process]. *Vytyky pedahohichnoi maisternosti*, 13. Retrieved from: <http://dSPACE.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/2903/1/Gurska.pdf>. (in Ukrainian).

4. *Zakon Ukrainy "Pro vyshchu osvitu" (Vidomosti Verkhovnoi Rady (VVR))*. (2014). [The Law of Ukraine "On Higher Education" (Verkhovna Rada (VVR))], 2014, 37-38, st. 2004. Retrieved from: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/1556-18>. (in Ukrainian).

5. Kozakov, V. A. (1990). *Samostoiatelnaia rabota studentov i ieie informatsionno-metodicheskoe obespecheniie [The students' independent work and its methodological provision]*. K.: Vyshcha shk. (in Russian).

6. *Pedahohicheskii entsiklopedicheskii slovar. Bolshaia Rossiiskaia entsiklopediia [Teaching Encyclopedic Dictionary. Big Russian Encyclopedia]*. (2003). (in Russian).

7. Romanova, H. M. (2003). Indyvidualno-typolohichni ta dydaktychni chynnyky rezultatyvnosti samostiinoi roboty studentiv ekonomichnykh universytetiv [Individually-typological and didactic factors of effectiveness of independent work of students of economic universities] (PhD thesis abstract). K. (in Ukrainian).

8. Slastenin, V. A. (1982). *Profesionalnaia hotovnost uchitelia k vospitatelnoi rabote: soderzhaniie, struktura, funktsionirovaniie: Professionalnaia podhotovka uchitelia v sisteme vyssheho pedahohicheskoho obrazovaniia [The teacher's professional preparedness for the work: content, structure, functioning]*. (in Russian).

9. Sokolova, I. V. (2008). *Profesiina pidhotovka maibutnoho vchytelia-filoloha za dvoma spetsialnostiamy [Future teachers' philologist training in two fields]*. MES Ukraine. APS of Ukraine. Inst ped. education and adult education. (in Ukrainian).

10. *Sotsiolooho-pedahohichnyi slovnyk [Sociological and pedagogical dictionary]* (2004). (in Ukrainian).

11. Trotsko, H. V. (1997). Teoretychni ta metodychni osnovy pidhotovky studentiv do vykhovnoi diialnosti u vyshchyykh pedahohichnykh navchalnykh zakladakh [Theoretical and methodological foundations of preparing students for educational activities in higher educational establishments] (DSc thesis abstract). (in Ukrainian).

РЕЗЮМЕ

Максименко Татьяна. Роль самостоятельной работы в процессе профессиональной подготовки будущих преподавателей ВУЗа.

В статье охарактеризован понятийный аппарат исследования роли самостоятельной работы в процессе профессиональной подготовки будущих преподавателей ВУЗа. Выделено содержание профессиональной подготовки будущего преподавателя ВУЗа. Определены виды самостоятельной работы в процессе профессиональной подготовки будущих преподавателей ВУЗа; обоснованы этапы самостоятельной работы в процессе профессиональной подготовки будущих преподавателей ВУЗа. Предпринята попытка определения сущности понятия «самостоятельная работа» будущих преподавателей в процессе профессиональной подготовки на примере Сумского государственного педагогического университета имени А. С. Макаренко.

Ключевые слова: самостоятельная работа, профессиональная подготовка, будущие преподаватели, учебный процесс, ВУЗ.

SUMMARY

Maksymenko Tatyana. The role of independent work in the process of the future teachers' professional training at the higher educational establishment.

The article describes the conceptual framework of the study of the role of independent work in the process of the future teachers' professional training at the higher educational establishment. The future teachers' professional training at the higher educational establishment is a purposeful, systematic and organized process of pedagogical influence in the learning process and informative time, so that professionally significant and personal qualities are formed in the future teachers.

It is considered that future teachers' independent work at the higher educational establishment is the specially organized educational and cognitive activity of the future teachers with regard to their individual characteristics, aimed at self-fulfillment of educational tasks and the formation of individual's independence, activity and creativity.

So, future teachers' independent work at the higher educational establishment causes a change in the relationship between a teacher and a student as equal subjects of educational activity. That is why all psycho-pedagogical (organizational, methodological) means of ensuring future teachers' independent work at the higher educational establishment should be corrected.

The content of the process of the future teachers' professional training at the higher educational establishment is selected. The kinds of independent work in the process of the future teachers' professional training at the higher educational establishment are highlighted, the stages of independent work in the process of the future teachers' professional training at the higher educational establishment are demonstrated.

Attempts to determine the nature of the future teachers' independent work in the training process at the higher educational establishment on the example of Sumy state pedagogical university named after A. S. Makarenko have been done. Accordingly, future teachers' independent work at the higher educational establishment is separated in three stages: self-reproductive; reproductive-critical; critical-creative.

Key words: independent work, professional training, future teachers, educational process, higher educational establishment.

УДК 371.134-057.875:614:314.144

Олександр Міхеєнко

Сумський державний педагогічний
університет імені А.С.Макаренка

ORCID ID 0000-0001-5209-0755

DOI 10.24139/2312-5993/2017.05/292-306

ЗМІСТ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЗІ ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ ЧИННИК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

Мета – обґрунтувати зміст професійної підготовки майбутніх фахівців зі здоров'я людини. Методи: теоретичний аналіз та узагальнення даних науково-методичної літератури, нормативно-правових документів у галузі освіти й охорони здоров'я. Результати: конкретизовано уявлення про функції та відмінності між оздоровчою і медичною галузями; обґрунтовано зміст дисциплін оздоровчого спрямування. Практичне значення: визначено головні чинники здоров'я та напрями оздоровчого впливу. Висновки: проблему виховання свідомого і дбайливого ставлення до здоров'я необхідно вирішувати засобами освіти. Перспективи подальших наукових розвідок полягають у дослідженні психолого-педагогічних аспектів формування культури здоров'я людини.

Ключові слова: чинники здоров'я, майбутні фахівці зі здоров'я людини, зміст професійної підготовки.

Постановка проблеми. Здоров'я – одна з фундаментальних категорій людського буття, яка є найважливішим пріоритетом усіх розвинених країн світу, а ставлення до здоров'я, усвідомлення його значущості вважається атрибутом національної культури, критерієм і запорукою благополуччя суспільства. Знання про здоров'я варті того, щоб стати предметом першої необхідності для людини будь-якої професії, оскільки вони є тим підґрунтям, на якому постає вся активність особистості. Стан здоров'я визначає не лише загальне самопочуття, а й безпосередньо впливає і на інтелект, і на психіку, і на суспільно-політичну поведінку людини, тобто здоров'я людини обумовлює всі напрями та сфери життєдіяльності особистості в біологічному, соціальному й духовному плані, а в сучасних умовах ринкової економіки є важливим економічним важелем і дуже дорого коштує.

Водночас проблема здоров'я громадян нашої країни сьогодні постає надзвичайно гостро. Бурхливий розвиток фармакологічної індустрії та широка реклама ліків формує суспільну думку, що за гроші можна придбати все, у тому числі й здоров'я. Постійно надходить інформація про успіхи мікрохірургії, протезування, трансплантації тощо. Науково-технічний прогрес створює ілюзію всемогутності. Яким є результат цього прогресу? Можливо, зменшилася кількість захворювань? Чи збільшилася тривалість життя людей? Ні. Навпаки, збільшилася кількість алергічних проявів, захворювань серцево-судинної системи, злоякісних новоутворень, тривалість життя як один із основних показників здоров'я населення